

Til Sparekassesagen.

Nogle Bemærkninger til Sparekassekommissionens Betænkning.*)

Af Overretssagfører A. Hein.

I.

Statens Ret til at gribe ind i Sparekassernes Organisation og Administration støttes i Sparekassekommissionens Betænkning blandt Andet paa, at «Arbejderbefolkningen, som betror Sparekasserne sine surt erhvervede Sparepenge, ikke er i Stand til selv at bedømme Sikkerheden, der ydes; den betror sig med blind Tillid til enhver Institution, der bærer Navnet «Sparekasse.» Naar da dette Navn bliver misbrugt, er det Statens Pligt at træde til som de Umyndiges Værge.»

Her er formentlig netop udtalt den Grundtanke, som bør være Rettesnoren for en Reform af vore «Sparekasser». Disses oprindelige Formaal og Øjemed var at opbevare og forrente den ubemidlede Samfundsklasses Sparepenge og derved vække dens Lyst til og styrke dens Bestræbelser for at spare. De havde altsaa et rent socialt og filantropisk Formaal; og ere de nu komne paa Afveje,

*) Denne Artikel var forfattet før Afholdelsen af Mødet i Nationaløkon. Forening d. 6. Novbr. Red.

Til Sparekassesagen.

Nogle Bemærkninger til Sparekassekommissionens Betænkning.*)

Af Overretssagfører A. Hein.

I.

Statens Ret til at gribe ind i Sparekassernes Organisation og Administration støttes i Sparekassekommissionens Betænkning blandt Andet paa, at «Arbejderbefolkningen, som betror Sparekasserne sine surt erhvervede Sparepenge, ikke er i Stand til selv at bedømme Sikkerheden, der ydes; den betror sig med blind Tillid til enhver Institution, der bærer Navnet «Sparekasse.» Naar da dette Navn bliver misbrugt, er det Statens Pligt at træde til som de Umyndiges Værge.»

Her er formentlig netop udtalt den Grundtanke, som bør være Rettesnoren for en Reform af vore «Sparekasser». Disses oprindelige Formaal og Øjemed var at opbevare og forrente den ubemidlede Samfundsklasses Sparepenge og derved vække dens Lyst til og styrke dens Bestræbelser for at spare. De havde altsaa et rent socialt og filantropisk Formaal; og ere de nu komne paa Afveje,

*) Denne Artikel var forfattet før Afholdelsen af Mødet i Nationaløkon. Forening d. 6. Novbr.

saa at en Reform er nødvendig, saa hidrører dette fra, at de nu tildels ere «Forretninger», Banker uden Aktiekapital. En fyldestgørende Reform bør derfor tilsigte at føre dem tilbage til deres oprindelige filantropiske Formaal. Navnet «Sparekasse» maa ikke misbruges som Skilt for at lokke Pengene til sig for at tjene med dem. Det er i sin Orden, at en Sparekasse søger at vække Sparsommeligheden og derved trække Penge til sig; og det er dens Pligt, naar den har faaet Pengene, da at anbringe dem paa den Maade, der i Forening med størst mulig Sikkerhed giver det bedste Udbytte. Men det er ikke i sin Orden, at et Pengeinstitut ved at udhænge Skiltet «Sparekasse» lokker Sparepengene til sig, ikke for at opbevare dem paa den sikrest mulige Maade, men for at tjene det mest mulige paa dem. Jeg kan derfor fuldstændigt bifalde Kommissionens Bestræbelse for at begrænse Konkurrencen mellem Sparekasserne og Bankerne; men ikke som Kommissionen siger «de Banker der drive Sparekasseforretning.» Den første Reform, der bør forlanges, er nemlig den, at Sparekasse- og Bankvirksomhed udskilles, at det altsaa forbydes Banker at udhænge Skiltet «Sparekasse». Bankerne ere nemlig ikke og kunne ikke være Sparekasser. De have et og (naar undtages Nationalbanken) kun et eneste Formaal: det er at tjene Penge til deres Aktionærer; og Betænkningen udtaler med fuld Føje, at «deres Kunder ere overvejende Folk, der kunne eller i alt Fald bør kunne danne sig selv en begrundet Mening om det Instituts Soliditet, med hvilket de inlde sig, og Forholdet mellem dem og Bankerne er et rent og klart Forretningsforhold.» Sammenholdes denne og den foran citerede Udtalelse kan man ikke Andet end undres over, at Kommissionen ikke blot ikke har fordret Bank-

og Sparekassevirksomhed holdt helt ude fra hinanden, men endog har foreslaaet Banker med Sparekasseafdelinger begunstigede paa Sparekassernes Bekostning ved at fritage dem for de fleste af de disse paalagte Baand, deriblandt endog Reglerne om Regnskabet og dets Offentliggjørelse samt Tilsynet. Det er vanskeligt at se, hvorfor de Sparere, der «i blind Tillid» til Navnet Sparekasse, betror en Banks Sparekasseafdeling deres Sparepenge, bedre skulde kunne undvære den Betyggelse og Beskyttelse som anses fornøden for dem, der sætte deres Penge i en egenlig Sparekasse. Der er dog ingen Tvivl om, at hine «blinde» Sparere, der i Tilfælde af at Bankens Soliditet rokkes, rimeligvis ville blive distancerede af Bankens indsigtfulde Kunder, i højere Grad trænge til Beskyttelse mod Tab end Interessenterne i en virkelig Sparekasse, der formentlig alle ere lige klartseende og for hvem Institutet maa antages at have lige stor Interesse. Det er saameget vanskeligere at forstaa Kommissionens Tanke ved at begunstige Banker med Sparekasseafdelinger, som den selv anfører, at det er saadanne Bankers Falliter, der have vist det Usolide i Stillingen. I Kommissionen har man aabenbart kun haft Øje for Sparekassernes Konkurrence med Bankerne og for det Skadelige heri for begge Parter, men man har overset, at Bankernes Konkurrence med Sparekasserne er til stor Skade for disse; ja, hvis den ikke fjernes, vil den enten hindre en sand Reform af Sparekasserne eller den vil tilintetgjøre dem. Og dog er det jo klart, at naar Bankerne og Sparekasserne vedblivende skulle konkurrere, kun med den Forskjel at Konkurrencen herefter skal indskrænkes til at ske paa Sparekassernes Terrain og at Bankerne foruden deres naturlige Overlegenhed tillige skulle have en privi-

legeret Stilling overfor deres forskellige Baand og Indskrænkninger undergivne Konkurrenter, saa ville disse snart bukke under. Dette er al ulige Konkurrences nødvendige Konsekvens; den væsenligt ringere Stillede bliver knust. Skulle Sparekasserne kunne gjøre sig mindste Haab om at udholde Konkurrencen med de Banker, der benytte Skiltet, saa maa de søge, saa vidt som det tillades dem, at føre Krigen over paa Modstanderens Terrain og altsaa saa vidt muligt at drive Bankforretninger; og det er jo netop dette Kommissionen ved sit Reformforslag tilsigter at forhindre.

Jeg tillader mig derfor til Kommissionens Forslag at stille det Ændringsforslag, at det forbydes at forene «Sparekasser» eller «Sparekasseafdelinger» med saadanne Instituter, der tilsigte at give deres Aktionærer, Garanter (eller hvad deres Indehavere end kaldes) større Udbytte end en moderat Rente af deres indskudte Kapital.

II.

Det er Sparekassernes Opgave at modtage og paa den sikrest mulige Maade opbevare samt forrente «Sparepenge»; det er derimod ikke deres Opgave at gjøre størst mulige Forretninger og tjene de flest mulige Penge. Det er derfor et stort Fejlgreb, naar Sparekasserne søge at trække Andet end «Sparepenge» til sig, navnlig naar de blive Foliobanker. Naar en Sparekasse oprettes har den i Reglen slet ingen, undtagelsesvis en lille Grundkapital. Hvoraf skal den da afholde Administrationsudgifterne? og hvorledes skal den undgaa strax at blive insolvent? Ja, det er virkelig Spørgsmaal, som det er vanskeligt at besvare; og det er derfor ganske naturligt, naar Bestyrelsen for en ny Sparekasse kun har Et for Øje, nemlig at faa

Penge i Kassen, at faa en størst mulig Kreds af Kunder saa hurtigt som muligt. At man saa ikke ser Forskjel paa «Sparepenge» og «Foliopenge» er tilgiveligt, selv disse fylde i Kassen og hjælpe i alt Fald foreløbigt eller dog tilsyneladende ud over de første Tidens Vanskeligheder; de ere maaske ogsaa Forløbere for virkelige Sparepenge. Der er sikkert ingen Sparekasse, der ikke har gennemgaaet denne Børnesygdom, naar undtages de, der fra først af kun have været anlagte paa at være smaa og derfor saa godt som slet ingen Administrationsudgifter havde i deres Barndom. Denne Børnesygdom er imidlertid netop Sparekassernes svage Side, naar den ikke kureres i rette Tid. Naar Sparekassen er bleven voxen uden at have aflagt den, saa kan Følgen deraf som Kommissionen rigtigt siger, let blive, at den bliver en Bank uden Aktiekapital. Disse Foliopenge ere løse og bevægelige, de fremkalde en forholdsvis stor Omsætning, nødvendiggjøre en forholdsvis stor disponibel Beholdning og et stort Kontorhold, og naar de desuagtet skulle forrentes som gode faste Sparepenge, saa tære de paa Kassens Kræfter. Kommissionen har foreslaaet forskjellige Midler til Fjernelse af denne Sparekassernes Sygdom, navnlig at Renten af Indskud ikke maa overstige 4 (eller $3\frac{2}{3}$ pCt.), at ingen Konto maa være større end 5000 Kr. og at der til Udbetaling af 2000 Kr. og derover skal kræves en lang Opsigelsesfrist. Sygdommen, som sagt, erkjender jeg, men de foreslaaede Midler imod den kan jeg ikke tillægge nogen Betydning. Navnlig de 2 sidste Midler ere saa lette at omgaa og saa virkningsløse, at det tværtimod snarere maa anses for en Fejl, naar saadanne Bestemmelser allerede findes i alle de større Sparekassers Love. Det er nemlig klart, at de falde kun de virkelige

Sparere til Last, hvorimod de saakaldte «Sparere», der indskyde for snart atter at hæve, forlængst have lært at undgaa dem. Jeg ved fra aldeles paalidelig Kilde, at der for nogle Aar siden i en større Sparekasse her i Byen var en Interessent, som uden Bestyrelsens Vidende havde 100 000 Kr. staaende paa 50 Sparekassebøger!

Hvad endelig det første Forslag om en begrænset Rentefod angaar, da undrer det mig at se Kommissionen skjære alle Indskud over én Kam. Det er ganske sikkert, at ingen solid Kasse i Længden kan svare mere end $3\frac{2}{3}$ eller endog 4 pCt. af Foliopenge, men der er jo ingen Tvivl om, at ethvert Pengeinstitut (Sparekasser lige saa vel som Banker) kan svare højere Rente af faste Penge end af Foliopenge; hvis der af disse kan svares $3\frac{2}{3}$ pCt., saa kan der sikkert svares over 4 pCt. af Penge, der haves uopsigelige i flere Aar. Hvorfor skulle Sparekasserne da hindres i at faa de faste Penge, de virkelige Sparepenge? og ved kun at turde svare en ensartet lav Rente henvises til kun at faa de løse Penge? Dette er jo dog ligefrem at modarbejde det tilsigtede Formaal. Det synes mig tværtimod stemmende saavel med Sparernes som med Kassens Interesse, at der tilbydes en forskjellig Rente eftersom Indskudene ske «paa almindelige Sparekassetilkaar» eller paa længere Opsigelse eller paa bestemt Aaremaal. Herved kan Kassen formentlig kun vinde i Soliditet.

Der gives derimod et langt naturligere Middel til at fjerne de egentlige Foliopenge fra Sparekassen eller hellere til at neutralisere den Skade de volde, nemlig ved at paa- byde, at Sparekasserne først maa give Rente af Indskud fra Maanedsdagen efter Indbetalingen at regne. Foliopengene ville herved af sig selv erholde en lavere Rente end Spare-

pengene, og Kassen kan endog holde Beløbet af en hel Maanedes Omsætning disponibelt uden at lide nogetsomhelst Rentetab. Den vil derhos let og uden forøget Udgift kunne dække de virkelige Sparere den første Maanedes Rentetab: ved at give blot $\frac{1}{11}$ højere Rente end Kassen ellers kunde give, vilde dette Tab allerede være indvundet, naar Indskudet havde staaet et Aar.

III.

I Kommissionens Betænkning udtales den «Grundsætning, at Aktiverne skulle have i en Form, der svarer til Passivernes Natur og Beskaffenhed.» Der kan næppe indvendes Noget mod denne Grundsætnings theoretiske Rigtighed, men den praktiske Anvendelse, som forsøges gjort paa Sparekassernes Administrationsmaade, synes mig ikke rigtig. Kommissionen har aabenbart ved Bedømmelsen af «Passivernes Natur og Beskaffenhed» kun haft Opmærksomheden henvendt paa de enkelte Sparekasseindskud, der kunne fordres tilbagebetalt uden eller med meget kort Varsel. Men ved Spørgsmaalet om den hensigtsmæssigste Maade for Sparekassernes Pengeanbringelse, maa man ved Anvendelsen af hin Grundsætning ikke saa meget se paa de enkelte Indskuds som paa hele Indskudsmassens Natur og Beskaffenhed. Er en Sparekasse baseret paa en virkelig i Befolkningen tilstedeværende Sparsommelighed og deraf resulteret og resulterende opsparet Kapital, saa ere Indskudene som Helhed ikke saa løse og let bevægelige, at det er nødvendigt stedse at være beredt paa at udbetale en meget betydelig Del af dem. Tværtimod vil hin Grundsætning rigtigt anvendt føre til, at Størstedelen af Sparekassens Midler bør anbringes fast til en bestemt uforanderlig Rente; medens

en Del anbringes saaledes, at den let kan gøres disponibel, og endelig en forholdsvis Del stedse holdes disponibel. At afveje det rette Forhold mellem disse 3 Anbringelsesmaader maa overlades hver enkelt Sparekasse, thi kun for hver enkelts Vedkommende kan det rette Forhold bestemmes. Da den stedse disponible Kapital kun kan give en ringe om overhovedet nogen Rente, er det i sin Orden at man søger at holde den saa lille som muligt; men paa den anden Side er det jo meget betænkeligt og farligt, naar den bliver for lille. Ogsaa af denne Grund bør mit Forslag anbefales, at Indskud først forrentes fra Maanedsdagen efter Indbetalingen; derved modvirkes i væsenlig Grad Sparekassebestyrelsernes naturlige Lyst til at indskrænke den disponible Kapital, saaledes at de ikke give efter for den mere end Forsigtighed tillader. Naar der da af Sparekasserne haves og uden Tab kan haves en endog forholdsvis meget betydelig disponibel Kapital, saa bliver det mindre nødvendigt, at den i anden Række disponible eller let realisable Del af Sparekassens Formue særligt er beregnet paa at være hurtigt realisabel, naar blot hele Kassens Formue er anbragt tilbørligt sikkert. Der vil nemlig levnes mere Tid og Ro til Realisation, naar den i første Linje disponible Kapital er forholdsvis stor. Kun i Tilfælde af Panik vil der være Grund til at befrygte at der ikke vil levnes Sparekassen tilstrækkelig Tid til at tilvejebringe disponibel Kapital.

Kommissionens Betænkning og Forslag med Hensyn til Sparrekassernes Anbringelse af Hovedmassen af deres Formue og af den i anden Linje disponible Del ere ikke klare. I Forslaget til en Lov om Sparekasser foreslaas det, at «en i Forhold til Sparekassernes Forpligtelser

passende Del af dens Midler skal være anbragt i solide og let realisable Aktiver.» Jeg tror, at en saadan Bestemmelse er altfor vag og ubestemt til passende at kunne optages i en Lov: hvem skal bestemme det passende Forhold? hvad forstaas ved solide og let realisable Aktiver? Dette Forslag kan kun forstaas ved Hjælp af de ikke en Gang i Betænkningen optagne Udtalelser af Kommissionens enkelte Medlemmer, dels i de af dem udgivne Pjecer og Artikler, dels paa Sparekassemøderne. Hvis Forslaget ikke skal blive staaende i sin taagede Betydningsløshed, kan Meningen med det derefter kun være den, at en stor Del om ikke den største Del af Sparekassens Midler bør anbringes i Børspapirer. Men det er let at forstaa, at Kommissionen ikke har troet at burde fremsætte et saadant Forslag, thi det vilde være noget nær den daarligste Anbringelsesmaade, man kunde anbefale Sparekasser.

Under almindelige Forhold er det jo det Naturlige, at Indbetalingerne i Sparekasserne overstige Udbetalingerne i de gode Tider, medens det Modsatte er Tilfældet i de daarlige Tider. Hvis Sparekasserne fulgte den Regel særligt at anbringe deres Midler i Børseffekter, og navnlig paa denne Maade at anbringe den Del af dem som skal holdes disponibel i anden Linje, saa vilde det Ordinære jo være, at de maatte indkjøbe Børspapirerne i de gode og sælge dem i de daarlige Tider, med andre Ord købe til høj Kurs og sælge til lav Kurs. Men en Regel, hvis ordinære Resultat er et stadigt tilbagevendende Tab, kan dog næppe være rigtig. Ved at anbefale den har man aabenbart kun haft Øje for det Hensigtsmæssige i Midlernes lette Realisabilitet, som unægtelig vil vise sig i Tilfælde af at der stilles vidtgaende ekstraordinære Krav til den enkelte Sparekasse, være sig begrundet

i en Panik eller i en vedblivende eller dog langvarig Tilbagegang i dens Stilling. Under saadanne ekstraordinære Forhold vilde det jo være ganske heldigt, hvis vedkommende Sparekasse havde Hovedmassen anbragt i let realisable Aktiver eller med andre Ord i solide Børs-effekter, og selv dette endda kun under den Forudsætning, at Paniken eller Tilbagegangen kun var lokal og ikke omfattede hele Samfundet; thi i saa Fald vilde først ret det Fordærlige i hin Anbringelsesmaade vise sig i hele sin Udstrækning. Altsaa af Hensyn til den Eventualitet, at der kunde ramme Sparekassen en lokal Panik eller vedvarende Tilbagegang skulde den til Stadighed anbringe Hovedmassen af sine Midler paa en Maade, der under ordinære Forhold næsten med Nødvendighed maatte volde Tab, ja under en almindelig Kalamitet endog vilde volde Ødelæggelse! Er da en enkelt Sparekasse rammende Panik med dertil knyttet nok saa voldsom «run» en saa forskrækkelig Ulykke, at hele dens Administration skal ledes med den for Øje? Jeg kan virkelig ikke tro det, og Erfaringen viser da ogsaa det Modsatte, ligesom den ogsaa viser, at man kan ride Stormen af uden at sælge de let realisable Aktiver og derved foreøge Tabet. Er en Sparekasse solidt administreret, har den anbragt sine Midler med Forsigtighed og Omhu, saa vil den roligt kunne stole paa at faa den fornødne Hjælp og Bistand i paakommende Tilfælde, og der er ingen Tvivl om at saavel Nationalbanken som Statskassen, ja de private Banker og andre Sparekasser ville anse det for deres Pligt at støtte den Sparekasse, der trods en forsigtig og omhyggelig Administration rammes af en Panik eller lignende Ulykke.

I denne Tillid og med denne Forvisning skal Spare-

kassen administreres, saaledes at den ved egen Hjælp kan imødegaa alle ordinære og ikke uforudselige Tilfælde. Derfor skal den for Hovedmassen af sine Midler vælge den solideste, roligste og sikreste Pengeanbringelse som kjendes, nemlig amortisable Prioritetslaan i faste Ejendomme. Dette er i Virkeligheden den Anbringelse, der for Sparekassernes Hovedmasse bedst stemmer med hin ovennævnte Grundsætning om Overensstemmelse mellem Passivernes og Aktivernes Natur og Beskaffenhed. Her er jo blot Tale om Anbringelse af Hovedmassen, og at Sparekasserne foruden en forholdsvis passende disponibel Kapital og en Beholdning af Prioritetsobligationer tillige skal have andre Midler er jo klart, alene af den Grund, at man aldrig skal anbringe hele sin Formue i en Art af Værdier. I saa Henseende kan selvfølgelig en begrænset Beholdning af solide Børseffekter anbefales, dog kun af amortisable Obligationer. Kun disse frembyde fornøden Garanti mod Tab i Aarenes Løb; saavel kongelige Obligationer som Nationalbankaktier (for at nævne de for solidest ansete Effekter) kunne gaa betydeligt ned i Kurs og kunne i lang Tid holde sig i en lav Kurs. En ikke for stor Beholdning af solide t. Ex. amortisable Kreditforeningsobligationer eller Kommuneobligationer kan vel gaa ned i Kursværdi, men denne maa nødvendigvis hæve sig igjen.

En for Sparekassernes i 2den Linje disponible Midler særligt anbefalelsesværdig Anbringelsesmaade er Laan mod Haandpant. Disse Laan gives jo i Reglen paa kort Tid, hvorefter de henstaa saa at sige paa Anfordring. Med Anvendelse af fornøden Forsigtighed frembyder derfor denne Anbringelsesform enhver ønskelig Fordel. Naar

det særligt mod den er indvendt, at saadanne Laan henhørte til Bankforretninger, saa er det mig umuligt at se, hvorfor. Og naar det indvendes, at naar Sparekasserne i større Udstrækning give saadanne Laan ville de i paa-kommende daarlige Tider ved at opsige Laanene forøge de økonomiske Vanskeligheder, saa synes det mig klart, at man netop paalægger Sparekassen et Hensyn som er den uvedkommende, et Bank-Hensyn. Bankerne bør i Samfundets og Forretningslivets Interesse søge at lette de daarlige Tider; men Sparekasserne have kun at sørge for deres Spareres Sikkerhed; deres Kunder er Sparerne, Bankernes er ikke blot Indlaanerne men ogsaa Laantagerne. Desuden vilde jo ganske den samme Bemærkning ramme den af Kommissionen foreslaaede Anbringelse i Børs-papirer.

Naar Kommissionen foreslaar, at Sparekasserne kun maa anbringe Prioritetslaan efter Reglerne for Udlaan af Umyndiges Midler, saa ser dette Forslag ved første Øjekast jo meget anbefalelsesværdigt ud, men en nærmere Betragtning vil væsenligt svække denne Mening. Mange af Sparekassernes Udlaan ere sikrede foruden ved Pant i Laantagernes faste Ejendom, tillige ved anden Sikkerhed saasom Kaution. Der er da ingen Grund til at forbyde Sparekassen at modtage Pant i den faste Ejendom, fordi denne Sikkerhed alene ikke er ganske tilfredsstillende, naar dens Bestemmelse netop kun er den at supplere en anden i og for sig god Sikkerhed. Reglen maatte altsaa i alt Fald begrænses nærmere. Men dertil kommer, navnlig for de mindre Sparekassers Vedkommende, at deres Udlaan i faste Ejendomme for en stor Del er Smaalaan til Smaafolk. Skulle disse Smaalaan bebyrdes med det store Be-

svær og Bekostning, som udkræves til en Vurderingsforretning som for Udlaan af Umyndiges Midler, saa blive de meget dyre; og den Hjælp, der ved dem uden mindste Fare eller Risiko ydes Smaafolk, maa altsaa ophøre, skjønt Sparekassebestyrelsen meget godt personligt eller ved en paalidelig Mand kan forvise sig om de tilbudte Panters Tilstrækkelighed.

Ja end ikke Laan mod personlig Sikkerhed, solid Selvskyldnerkavtion, bør være Sparekasserne forment. Skulde der virkelig være forbunden utilbørlig Risiko med at laane Smaafolk et Par Hundrede eller lad os endog sige et Par Tusind Kroner mod Selvskyldnerkavtion af t. Ex. 2 bekjendt velstaaende Gaardmænd? Det er ingenlunde saa uoverkommeligt at bedømme Kavtionisternes Vederhæftighed; det maa erindres, at i Provinserne og navnlig paa Landet kjende Folk ganske anderledes hinandens Forhold end her i Kjøbenhavn. En helt anden Sag er, at man med Hensyn til Kavtionslaan, som overhovedet, stedse maa anbefale Sparekasserne Forsigtighed.

Naar jeg saaledes gennemgaaende maa være uenig med Kommissionens og dens enkelte Medlemmers Forslag om Anbringelsesmaaden for Sparekassernes Midler, da er Grunden dertil aabenbart den, at det overhovedet ikke er muligt at opstille faste og bestemte Regler i saa Henseende. Forholdene i de enkelte Sparekasser og til de forskjellige Tider ere saa forskjellige, at der kun kan gives én Regel, det er, at Midlerne skal anbringes med fornøden Omsigt og Forsigtighed under Hensyn til at Hovedopgaven er at bevare de Sparekassen betroede Midler; men denne Regel egner sig rigtignok ikke til at optages i en Lov.

IV.

Aller uheldigst, synes mig imidlertid, har Kommissionen været ved Forslaget om Organisationen af Sparekassernes Bestyrelse. Det kan formentlig aldeles ikke gaa an at gjøre det til et borgerligt Ombud at være Medlem af Sparekassebestyrelser. Det er jo ikke Meningen at standse Oprettelsen af flere Sparekasser, men dette vilde aldeles sikkert blive Resultatet, hvis man vilde vise saa lidet Hensyn, som Kommissionen foreslaar, mod de Mænd, der have haft det Bryderi, Besvær og Ansvar at stifte de nuværende Sparekasser og føre dem igjennem de første ingenlunde ringe Vanskeligheder. Der kan ganske vist være fejlet, og grovelig fejlet forskellige Steder; men i saa Henseende maa Bebrejdelsen ikke saa meget rettes mod dem, der af Ukjendskab til deres egne Evner i den bedste Hensigt have paataget sig et Hverv, som de ikke magtede, som mod Ministeriet, der alt for let og villigt uden fornøden forudgaaende Undersøgelse har tilstaaet de ansøgte Begunstigelser.

Enhver, der har gjort sig bekjendt med Sparekasserne, kan jo nævne mere end et Tilfælde, hvor det er aabenbart at Ministeriet i Stedet for at støtte burde have hindret Oprettelsen af en «Sparekasse»; man behøver ikke at gaa langt tilbage i Tiden eller til en Afkrog af Landet for at finde et meget slaaende Exempel i saa Henseende. Forøvrigt er det nok især de med «Sparekasseafdeling» forsynede Banker og andre Spekulationsforetagender, hvis Bestyrelser ere mindst heldige.

Betænker man, hvorledes en Sparekasse, hvis Stiftelse fortjener at støttes, bliver til, saa vil Kommissionens her omhandlede Forslag hurtigt blive forkastet. Dette

gaar jo til paa den Maade, at der erkjendes at være en Trang til en Sparekasse for at Smaafolk kunne have et hensigtsmæssigt beliggende og sikkert Sted at gemme eller anbringe deres Smaakapitaler og Spareskillinger. Mænd, der nyde Tillid og Anseelse i deres Kreds, slutte sig da sammen for at stifte en saadan Sparekasse, ansøge om de fornødne Begunstigelser, vedtage Love, indrette Lokale, tilvejebringe den fornødne Garanti o. s. v. Alt uden at det Offenlige tager Initiativet eller i mindste Maade støtter Sagen undtagen netop ved «Begunstigelserne». Og heri foreslaar Kommissionen jo ikke nogen- somhelst Forandring. Skulde nu disse Mænd først fra Amdsraad, Byraad eller Sogneraad indhente Valg af Bestyrelse, saa vilde de ganske vist lade Sagen ligge, og lade Amdsraad, Byraad og Sogneraad om selv at stifte Sparekasser, hvis de vilde, men hertil savne disse Raad jo al Beføjelse. — Derimod er der ganske vist god Grund til at Sparekassernes Bestyrelse stadfæstes af det Offenlige, være sig Amdsraad m. m. eller Ministerium. Dette vil ingen Vanskelighed volde, men tværtimod vil det falde ganske naturligt at Ministeriet, førend det tilstaar «Begunstigelserne», forlanger opgivet Navnene paa Stiftere og Bestyrere.

Der trænges til Reform i vort Sparekassevæsen, dette skal indrømmes, men Reformen bør ikke gribe hindrende ind i Sparekassernes Frihed, den bør kun sikre mod Misbrug, ikke hindre god Brug. Den skal have til Formaal at tilvejebringe og sikre et ordenligt Reguskab, den skal indføre et ordenligt og betryggende Tilsyn, og den skal

paalægge dem, der af Letsind, Uforstand eller Lige gyldighed volde deres godtroende og uforstandige Medborgere Tab, et behørigt Ansvar. Hvad Mening man end har om det Ansvar, der kan paalægges dem, der bestyre Andres Forretninger, t. Ex. Aktieselskaber og desl., saa mener jeg, at den, der ukaldet paatager sig at være sine Medborgeres og navnlig den ukyndige Almues Velgjører, han maa ikke have Lov til at unddrage sig det fulde Ansvar, naar denne hans Velgjerning ved hans Letsind eller Lige gyldighed vender sig til Tab. Det er ikke alene et økonomisk Tab, der paaføres de enkelte Sparere, naar en Sparekasse bliver ude af Stand til at tilbagebetale de den betroede Midler, det er en ubodelig Skade, der derved tilføjes hele Samfundet ved at skræmme den ukyndige Arbejderbefolkning fra Sparsommelighed, vække dens Mistænksomhed mod de andre Samfundsklasser og kaste den over i Demagogernes og Folkeforførernes Arme. Derfor skal det ikke være tilladt Folk letsindigt at agere Samfundets Velgjørere, naar de ikke have Følelsen af det fulde dermed forbundne Ansvar.

Det har vel ligget udenfor Kommissionens Opgave at beskæftige sig med de beslægtede Instituter saasom Syge-, Begravelses- og Alderdomsforsørgelseskasser, men det være mig tilladt at tilføje, at hvad der gjælder om Sparekasser, det gjælder i fuldeste Maal, ja i endnu højere Grad om disse Kasser. Ogsaa disse henvende sig til Arbejderbefolkningen, der er ude af Stand til at bedømme deres Soliditet, ogsaa deres Insolvens vilde være mere

end en økonomisk og pekuniær Ulykke; og saa kommer endnu dertil, at «Sparerne» dog kunne unddrage Sparekassen deres Tillid, naar de frygte for at den ikke længer fortjener den; men den der i en længere Aarrække har betalt til en Syge-, Begravelses- eller Alderdomsforsørgelseskasse, han kan ikke uden stort Tab trække sig tilbage fra den; ja han kan komme i det Tilfælde, at han for ikke at være vis paa at tabe det allerede Indbetalte er nødt til vedblivende at betale Bidrag af sine ringe Midler, skjønt han med Føje frygter for at Kassen er insolvent.

En Lov, der paalægger Sparekassen ordenligt Regnskab, offentligt Tilsyn og et alvorligt Ansvar, bør derfor ogsaa omfatte hine Kasser, eller ledsages af en Lov om dem.

Efterskrift.

Til foranstaaende Bemærkninger være det mig tilladt efter Afholdelsen af Mødet i Nationaløkonomisk Forening, hvor Sparekassespørgsmaalet diskuteredes, endnu at knytte en Bemærkning, som den korte Tid paa Mødet hindrede mig i at fremkomme med. Det vigtigste Udbytte, der var at vente af en Kommission angaaende Sparekasserne, var sikkert nøjagtige og paalidelige statistiske Oplysninger, og Hr. Etatsraad Levy meddelte jo ogsaa paa Mødet endel Oplysninger for at paavise den forfærdelige Tilstand, hvori Sparekassevæsenet er her til Lands. Men jeg kan ikke nægte, at disse Oplysninger vare saa forfærdelige, at de gjorde lige det modsatte Indtryk paa mig. Hr. Etatsraaden anførte mange Exempler paa store Sparekasser, der ifølge de af dem selv indsendte Oplysninger slet ingen Kassebeholdning havde eller en Kassebeholdning paa nogle faa Kroner. Jeg kunde da ikke Andet end føle mig overbevist om, at Hr. Etatsraadens Meddelelse maatte bero paa en Misforstaaelse, naar han stedse gik ud fra, at de vedkommende Sparekasser ved Siden af denne Tomhed i Kassen havde store Forpligtelser paa Anfordring. Jeg kan ikke tro,

at mange Sparekassedirektioner skulde forene en saa utilgivelig Letsindighed, som Sligt maatte godtgjøre, med en saa forbavsende Naivitet og en for saa letsindige Mænd virkelig mærkelig Ærlighed, at de ikke i alt Fald sørgede for den Dag, da Indberetningen blev affattet at have om ikke en passende Kassebeholdning, saa dog at have Noget i Kassen. Jeg fik, som sagt, derfor en Tvivl om Værdien af de af Kommissionen samlede statistiske Oplysninger, og bestyrkedes derved i den Tro, at Sparekassernes Stilling dog ikke er saa slet som Kommissionen har skildret den, og at bortset fra Bank- og andre Spekulations-Sparekasser, der ingen Støtte fortjene, bør Reformen indskrænkes til at tilvejebringe et ordenligt Regnskab, offentligt Tilsyn og et alvorligt Ansvar.
